

**TOPLUMSAL CİNSİYET
ÇALIŞMALARI:
DİSİPLİNLERARASI
YAKLAŞIM VE
ETKİLEŞİMLER**

Editör

Doç. Dr. Senem GÜRKAN

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayım ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-534-8	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Disiplinlerarası Yaklaşım ve Etkileşimler	47518
Editör	Baskı ve Cilt
Senem GÜRKAN ORCID iD: 0000-0002-2061-6385	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	SOC064000
	DOI
	10.37609/akya.3708

Kütüphane Kimlik Kartı

Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Disiplinlerarası Yaklaşım ve Etkileşimler / ed. Senem Gürkan.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
143 s. : şekil, tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253755348

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Bir yandan ülkemizde gündemden düşmeyen ve tartışılmalı bir kavram olmasıyla, diğer yandan ise, ironik bir şekilde, bugünün entelektüel ve disiplinlerarasılığı önünde gelen kavramlarından olan “toplumsal cinsiyet”, kadın çalışmalarının küreselleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Dönem dönem kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyetin birbirleri yerine kullanıldığına da rastlamak mümkündür.

Önceleri çok disiplinli olan alan, sonraları ise farklı disiplinlerle diyalogların gelişmesi ve sosyoloji, edebiyat, tarih gibi disiplinlerin birbirlerinin yöntemlerini kullanmaya başlamalarıyla disiplinlerarası bir hal almıştır. Hatta toplumsal cinsiyet literatürünün detaylı bir incelemesi, disiplinlerarasılığı doğuran alanın aslında kadının çalışmaları olduğunu gösterir niteliktedir. Burada atlanılmaması gereken nokta ise, toplumsal cinsiyetin, erkeklığe yönelik çalışmaları da kapsamına aldığıdır.

Buradan hareketle, bu kitap, toplumsal cinsiyet kavramının farklı disiplinlerce ele alınarak, artık multidisipliner bir yapıdan ziyade disiplinlerarası bir biçimde, kadın ve erkek konusu eksenindeki çalışmaların entelektüel paylaşımlarının bir bütüncüllükle ele alınmasını gösteren örnekler sunmaktadır. Bundan bir adım öteye giderek, farklılık ve kesişimsellik kavramıyla pekiştirilen disiplinlerarası işbirliğine iki bölüm ayrılarak, kavramın gelişimsel durumu gösterilmeye çalışılmıştır.

Kaleme aldığım “Kesişimsellik Yaklaşımıyla Aynıları Farklılaştıran Bir Feminizm Önerisi: Türkiye’deki Kadın Çalışmaları” adlı bölümümde, kesişimsellik yaklaşımının Türkiye’deki kadın hareketine ve çalışmalarına sağladığı açılımları, Türkiye’deki akademik yazın ve feminist aktivistlerin etkinlikleri üzerinden ele almayı amaçladım. Bu bağlamda, kesişimsellik kavramı merceğiyle, ülkemizdeki feminist hareketin gelişimini, örnekler ışığında bir tartışma konusu olarak ortaya koymaya çalıştım.

Elif Nida ÇAKICI, toplumsal cinsiyet konusunu Sosyal Hizmet perspektifiyle ele almıştır. Yazar, “Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelerin Yaşadığı Çoklu Dezavantajlılık Üzerine Bir İnceleme” başlıklı araştırmasını, özel gereksinimli çocukların annelerinin yaşadığı çoklu dezavantajlılık durumunu belirlemek amacıyla yürütmüştür. Annelerin psiko-sosyal sorunları belirlenerek, onlara destek sağlamak ve onların yaşam kalitelerini artırmak konusunda yapılacak müdahalelerin etkili olmasına katkıda bulunmak da hedeflenmiştir.

“Türkiye’de Kadın Suçluluğuna Yönelik Bir Değerlendirme” konulu derleme çalışmasında Gökhan ÖZDEMİR ise, kadın suçluluğu kavramını ve kadını suçla iten nedenleri teorik temelleriyle açıklamayı hedeflemiştir. Dahası, resmi veriler temelinde ceza infaz kurumunda bulunan kadın sayıları, demografik özellikleri ve

suç türleri bağlamında Türkiye'deki kadın suçluluğu ve kadınları suç davranışına iten nedenler değerlendirilmiştir.

Toplumsal cinsiyete medya üzerinden açılım yapan Doç. Dr. Duygu AYDIN ASLANER ve Dr. Öğr. Üyesi ELİF ÇAĞLI KAYNAK ise, "Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Özel Gün Reklamlarının Gösterge Bilimsel Analizi: Türkiye'de Anneler Günü, Babalar Günü ve 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Reklamlarının İncelemesi" başlıklı çalışmalarıyla bu esere destek sağlamıştır. Araştırmalarının temel amacı, Türkiye'de özel gün reklamlarında toplumsal cinsiyetin nasıl üretildiği sorusuna cevap aramaktır.

Psikoloji disipliniyle dirsek temasında bulunan toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmalarının bir örneğine, Elif SEVİNÇ'in "Bir Kadın Psikoloğun Yaklaşımıyla Evlilik Uyumuna İle Empati Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sistemik Bir İnceleme" başlıklı sistematik derlemesi örnek verilebilir. Yazar, evlilikte uyum ile empati arasındaki ilişkiyi, empati düzeyinin evlilik uyumu üzerindeki etkisini inceleyen bilimsel çalışmaları sistematik bir şekilde analiz ederek mevcut literatürü bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmiştir.

"Türkiye'deki (Bekâr) Boşanmış Kadınlar Üzerine Sistemik Bir Çalışma" başlıklı çalışmasında ise Damla BALÇIK, Türkiye'de boşanmış kadınlar üzerine yapılmış akademik çalışmaları sistematik derleme şeklinde ortaya koymak hedefiyle alana katkı sağlamıştır. 44 akademik çalışmanın analiz edildiği derlemede yazar, toplumsal cinsiyetin disiplinlerarası doğasının farklı disiplinlerce nasıl ele alındığını gözler önüne sermiştir.

Tuana Feyza TEBER ise, "Kesişimsellik Teorisinin Türk Akademik Yazınındaki Seyri" adlı çalışmasıyla, kesişimsellik kavramının Türkiye'de ortaya çıkışını ve yapılan ilgili literatürü derlemiştir. Ülkemizde kavramsal kullanımı dünyadaki çalışmalara nazaran daha geç bir dönemde, 2010'lara uzanan kavramı temel aldığı çalışmasının ana amacı, Türkiye'de kesişimsellik teorisine dayalı olarak yapılmış çalışmaların incelenmesini kapsayan sistematik bir derleme sunmaktır ve çalışma 24 akademik çalışma ekseninde yürütülmüştür.

Tüm okurlara, akademisyen meslektaşlarıma ve toplumsal cinsiyetle kadın araştırmaları üzerine uzmanlaşma hedefi olan lisansüstü öğrencilere iyi okumalar dilerim. Sağlıcakla...

Doç. Dr. Senem GÜRKAN

15.06.2025, Samsun

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Kesişimsellik Yaklaşımıyla Aynıları Farklılaştıran Bir Feminizm Önerisi: Türkiye’deki Kadın Çalışmaları 1 <i>Senem GÜRKAN</i>
Bölüm 2	Kesişimsellik Teorisinin Türk Akademik Yazınındaki Seyri..... 17 <i>Tuana Feyza TEBER</i>
Bölüm 3	Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelerin Yaşadığı Çoklu Dezavantajlılık Üzerine Bir İnceleme35 <i>Elif Nida ÇAKICI</i>
Bölüm 4	Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Özel Gün Reklamlarının Gösterge Bilimsel Analizi: Türkiye’de Anneler Günü, Babalar Günü ve 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Reklamlarının İncelemesi49 <i>Duygu AYDIN ASLANER</i> <i>Elif ÇAĞLI KAYNAK</i>
Bölüm 5	Türkiye’deki (Bekâr) Boşanmış Kadınlar Üzerine Sistematik Bir Çalışma 77 <i>Damla BALÇIK</i>
Bölüm 6	Türkiye’de Kadın Suçluluğuna Yönelik Bir Değerlendirme.....91 <i>Gökhan ÖZDEMİR</i>
Bölüm 7	Bir Kadın Psikoloğun Yaklaşımıyla Evlilik Uyumu ile Empati Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sistematik Bir İnceleme..... 115 <i>Elif SEVİNÇ</i>

YAZARLAR

Doç. Dr. Duygu AYDIN ASLANER

İstanbul Kent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü

Damla BALÇIK

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kadın ve Aile Araştırmaları AD.

Elif Nida ÇAKICI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Doç. Dr. Senem GÜRKAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD.

Dr. Öğr. Üyesi Elif ÇAĞLI KAYNAK

İstanbul Kent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Gökhan ÖZDEMİR

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kadın ve Aile Araştırmaları AD. Sosyal Çalışmacı, Adalet Bakanlığı

Elif SEVİNÇ

Uzman Evlilik ve Aile Danışmanı, Bafra Devlet Hastanesi, Psikolog

Tuana Feyza TEBER

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

BÖLÜM 1

KESİŞİMSELLİK YAKLAŞIMIYLA AYNILARI FARKLILAŞTIRAN BİR FEMİNİZM ÖNERİSİ: TÜRKİYE’DEKİ KADIN ÇALIŞMALARI

Senem GÜRKAN¹

GİRİŞ

Günümüzün en yaygın entelektüel çalışma alanlarından birini oluşturan kadın çalışmaları, zaman içerisinde feminist hareketlerdeki değişim ve dönüşümle bazı eksen kaymalarına uğramıştır. “Dalga” metaforuyla çeşitli dönemlere ayrıldığı kabul edilen bu feminist hareketler, kadınların yasal, siyasal, eğitim ve çalışma hakkı gibi mücadelelerinde kadın-erkek eşitliği savunusunu öngören Birinci Feminist Dalga ile mücadeleye başlamıştır. İkinci Dalga Feminist hareket ise, salt siyasi eşitliğin yeterli olmadığına dikkat çekerek, kadının sosyalleşme sürecindeki statüsü, ev içi ücretsiz emeği, cinsel ve üremeye ilişkin haklarını elde etmeleri için gereken toplumsal değişimin gerekliliğini odağa almıştır. Ne var ki 1990’lara gelindiğinde, kadınların özde birbirlerinden farksız olduğu görüşü bu alana hakim olmaya başlamıştır. Kesişimsellik yaklaşımının da etkisiyle, Üçüncü Feminist Dalga sürecinde farklılıklara duyarlı; fakat ortak olan kadınlık deneyimlerinin çalışılmasının ve kadın hareketi için kadınlığın dayanışma noktalarının hedef alınmasının önemi gündeme gelmiştir. Avcil’in (2020) feminizmin kavramını genişlettiğini öne sürdüğü kesişimsellik, feminist literatürde sıklıkla karşılaşılan bir kavram halini almıştır.

Bu çalışma, kesişimsellik yaklaşımının Türkiye’deki kadın hareketine ve çalışmalarına sağladığı açılımları, Türkiye’deki akademik yazın ve feminist aktivistlerin etkinlikleri üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, kesişimsellik kavramı merceğiyle, ülkemizdeki feminist hareketin gelişimi, örnekler ışığında bir tartışma konusu olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

¹ Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
senem.gurkan@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2061-6385

KAYNAKLAR

- Acar – Savran, G. (2022). (Der.) *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik*. Ankara: Dipnot.
- Afyonoğlu, M. F. (2019). “Konya’da Yaşayan Suriyeli Kadınların Sorun ve İhtiyaçlarıyla Şekillenen Şiddet Deneyimi: Kesişimsellik Perspektifinden Bir Sosyal Çalışma Değerlendirmesi.” Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Aksu B. (2017, 21 Mart). Kesişimsellik, <https://birikimdergisi.com/haftalik/8225/kesisimsellik>
- Akşit, G. ve Varışlı, B. (2016). “Ulusötesi Kesişimler: Jeff Hearn Sosyal Bilimler Üzerine Yeniden Düşünmek” – *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 25, 272-286.
- Akülkü, H. (2022). “Kesişimsellik Bakış Açısı ile Kırılğanlıkların Üretimi ve Baş Etme Stratejileri: Antalya Kumluca ve Finike’de Afet Deneyimleri”. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Al Zayani, R. (2020). *Intersectionality of Violence Against Women: Discrimination and Gender-Based Violence Against Syrians in Turkey*. İstanbul Bilgi University Institute of Social Sciences.
- Alkan, S. (2022). *Ankara kentinde ku(y)ir görünürlüğü ve ku(y)ir mekân*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Apaydın, M. (2022). *Göç Deneyimleri ve Kesişimsellik: Bursa’da Yaşayan 1989 Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Avcil, C. (2020). “Kesişimsellik: Feminizmde Kapsam Genişlemesine Doğru”. *Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)* 12, 4 (29), 1290-1312.
- Ayata, A. ve Tütüncü, F. (2008). “Party Politics of AKP and the Predicaments of Women at the Intersection of the Westernist, Islamist and Feminist Discourses in Turkey”, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 35, 3.
- Barrett, M. (1997). Capitalism and Women’s Liberations. (Nicholson, L., Ed.) *The Second Wave: A Reader in Feminist theory* (ss.123-130). New York ve London: Routledge.
- Bilge, S. (2013). “Intersectionality Undone, Saving Intersectionality from Feminist Intersectionality Studies”. *Du Bois Review*, 10 (2), 405-424.
- Bilge, S. (2010). Recent feminist outlooks on intersectionality. *Diogenes*, 57(1), 58-72.
- Bora, A. (2012). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeli ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, E. (2021). *Intersectional Analysis of Critical Queer Subjectivities in The Case of Turkey*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Butler, J. (1999). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. (Ertür, B., çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Buz, S. (2007). Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2), 37-50.
- Candemir, D. M. (2020). 2000’lerde Feminizm: Türkiye’de Feminist Hareketler ve Dijital Aktivizm. Tanıl Bora (ed.). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce, Feminizm*. (10. Cilt). (s. 158-183). İstanbul: İletişim.
- Carol M. (2017). “Avrupa’da Feminist Hareket İçinde Farklılaşma ve Ortaklıklar”, *Duvarları Yıkarak, Köprüleri Kurmak: Yeni Küresel Feminizmin Yükselişi ve İmkânları* (İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 53.
- Collins, P. H. and Chepp, V. (2013). *Intersectionality*. Oxford Handbooks Online, 1-34. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199751457.013.0002.
- Collins, P.H. (2000). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. New York and London: Routledge.
- Constance G. (2018). “The Waves of Feminism and Why People Keep Fighting Over Them, Explained”, <https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth>
- Crenshaw, K. (1989). “Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory, and antiracist politic”s. *University of Chicago*

- Legal Forum*, 139 – 167.
- Crenshaw, K. (1990). “Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color”, *Stan. L. Rev.*, 43, 6: 1241-1299.
- Çağlayan, H. (2007). *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar: Kürt Hareketinde Kadınlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çakır, S. (2013). “Feminizm Ataerkil İktidarın Eleştirisi”, *Der. Birsan Örs, 19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 413 – 476.
- Çapar, G. (2019). “Kesişimsellik: Postmodern Feminist Bir Yaklaşım”, *Hukuk Kuramı*, 6, 3, 1-31.
- Çelik A.B. (2005). I Missed my village: Forced Kurdish Migrants in Istanbul and their Representation in Associations. *New Perspectives on Turkey*, V.32.
- Davis, K. (2008). “Intersectionality as Buzzword: A Sociology of Science Perspective on What Makes a Feminist Theory Successful”, *Feminist Theory*, 9.1: 67–85, DOI: 10.1177/1464700108086364.
- Demiral, S. (2020). Öz(n)el ve Kamusalın Kesişiminde: Hayatlar Değiştiren Duygu Asena. Tanıl Bora (ed.). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce, Feminizm*. (10. Cilt). (s. 143-147). İstanbul: İletişim.
- Deniz, A. (2017). Kesişen kimlikler ekseninde bir konum tartışması: Bir kadın araştırmacının Türkiye’de Yaşayan Rus göçmen kadınlarla karşılaşmasından notlar. *Fe Dergi*, 9(1), 12-26.
- Direk, Z. (2012). “Queer Kuram ve Cinsiyet Farklılığı”, *Cinsellik Muamması*, Haz. Cüneyt Çakırlar&Serkan Delice, 72-92. İstanbul: Metis Yayınları.
- Doğan Ö. S. (2023). *Göç bağlamında çalışan kadınların annelik deneyimleri: Ankara örneği*. Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Donovan, J. (2016). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duman Karaboğa, Ö. (2018). *Almanya’da Yaşayan Alevi Göçmenler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ergas, Y. (1992). 1970’lerin Feminizmleri.(Duby, G. ve Perrot, M., ed.) (Fethi, A., çev.) *Kadınların Tarihi V: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru* (ss.481-499). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Fatmanur A. ve İhsan K. (2020). “Çifte Mağduriyetin Özneleri Olarak Engelli Mültecilere İlişkin Bir İnceleme”. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 590-598.
- Fırat, S. (2022). *Fenomenolojik bakışla Türkiye’de İslami feminizm*. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Firestone, S. (1997). The Dialectic of Sex. (Nicholson, L.,ed.) *The Second Wave: A Reader in Feminist theory* (ss.19-26). New York ve London: Routledge.
- Fraser, N. (2009). “Feminism, Capitalism and The Cunning of History”. *New Left Review* 56.
- Gerçek, Ş. (2019). “Yetim annelerin kesişimsellik bağlamında mitlere bakış”. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Göle, N. (2000). *İslam’ın yeni kamusal yüzleri*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Güloğlu, F. K. (2019). Uluslararası çalışmaların gündeminde engelli kadın ayrımcılığının ifadesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 260-285. <https://doi.org/10.33417/tsh.516850>
- Günel Yılmaz, S. (2018). *Uluslararası zorunlu göç çalışmalarında feminist bir metodoloji: Mardin’de Suriyeli kadınların deneyimleri*. Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Gürgey, F.İ.Ç. (2015). “Feminist Hukuk Teorisi Nedir”. *Hukuk Kuramı*, 28 – 44.
- Güriz, A. (2011). *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk*. 2. Baskı, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Gürsoy, İ. (2013). *Gelişim süreci içerisinde trans kimlikleri*. Şeker, B. Başkaldıran Bedenler. İstanbul: Metis.
- Hancock, A.M. (2007). “Intersectionality as a normative and empirical paradigm”. *Politics & Gender*, 3(2), 248-254.
- Heper, A. (2014). “Feminizm ve Hukuk”. *Hukuk Kuramı*, 1, 5, 11-27.
- Heper, A. (2015). “Postmodernizm ve Hukuk–Kısa Bir Bakış”. *Hukuk Kuramı*, 2, 2, 1-6.
- Iggers, G. (2000). *Bilimsel Nesnelikten Postmodernizme: Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

- İBB (2024). "Kadın Eserleri Koleksiyonu ve Bilgi Merkezi" <https://kadineserleri.org/hakkimizda/>
- Kaijser, A. and Kronsell, A. (2014). "Climate change through the lens of intersectionality". *Environmental Politics*, 23(3), 417–433.
- Karadeniz Benli, C. ve Kulakaç, Ö. (2021). "Bir Paradigma Olarak Kesişimsellik Teorisi ve Hemşirelik – The Theory of Intersection and Nursing As A Paradigm." *Journal of Samsun Health Sciences* 6 (2): 211-234. <https://doi.org/10.47115/jshs.899007>
- Kaya, M. (2017). "Türkiye'deki Savaş Mağduru Engelli Mültecilerin Toplumsal Hayata Adaptasyon Süreçleri: Özel ve Kamusal Alan Engelleri". *Diyaletolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 127-144.
- Kenter, B. L. (2018). "Understanding oppression and exploitation through disability: Intersectionality, surplus populations, and radical needs". Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kergoat, D. and Galerand, E. (2022) Kesişimsellik Karşısında Eşitlülük mü? Toplumsal İlişkilerin İç İç Geçmesi Üzerine (Acar-Savran, G. Der-çev). *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* içinde (ss. 203-226). Ankara: Dipnot.
- Kılıçkırın, D. (2017). "Göçmen Evlerinde Geçmiş Kurmak: Londra'daki Mülteci Kürt Kadınların Konut Mekanları Üzerinden Bir Okuma", Der. Tahire Erman, Serpil Özaloğlu, *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekan ve Kimlik Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 293-307.
- Kocadost, B. (2021). Kesişimsellik. <https://feministbellek.org/kesisimsellik/>
- Kristeva, J. (2007). *Ruhun Yeni Hastalıkları*. (Tutal, N., çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Künüröğlu, F., Acar, B. ve Dönmez, U. B. (2021). "Kesişimsel ayrımcılık: Tanım, kapsam ve kesişimsellik perspektifinden göç araştırmaları". *Nesne*, 9(22), 1013-1026. DOI: 10.7816/nesne-09-22-15
- Lykke, N. (2010). *Feminist Studies: A Guide to Intersectional Theory, Methodology and Writing*. Routledge, New York.
- Manuel, T. (2006). "Envisioning the possibilities for a good life: exploring the public policy implications of intersectionality theory". *Journal of Women, Politics & Policy*, 28(3-4), 173– 203. doi:10.1300/j501v28n03_08
- McCall, L. (2005). "The Complexity of Intersectionality". *Journal of Women in Culture and Society*, 30(3), 1771–1800. doi: 10.4324/9780203890882-11
- Moran, J. (2010). *Interdisciplinarity*, Routledge, New York.
- Mutluer, N. (2008). *Cinsiyet Halleri: Türkiye'de Cinsiyetin Kesişim Sınırları*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Nash, J.C. (2011). 'Home truths' on intersectionality. *Yale Journal of Law & Feminism*, 23(2), 445 – 470.
- Necla G. (2021). *The Intersectionality of Age, Gender, and Body: A Case Study*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- OMÜ (2023). "Kadın Özel Koleksiyonu" <https://kutuphane.omu.edu.tr/merkez-kutuphanedeki-kadin-ozel-koleksiyonu-yeni-yerinde/>
- Özkazanç, A. (2017). "Türkiye'de Kadın Hareketi ve Kesişimsellik Yaklaşımı Kesişimsellik Tartışması". *Duvarları Yıkarak, Köprüleri Kurmak: Yeni Küresel Feminizmin Yükselişi ve İmkânları*. 24-36. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği.
- Özcan, E. (2020). Kesişimsel Feminist Siyaset için Potansiyel Bir Alan: Eğitim. Tanıl Bora (ed.). *Modern Türkiye'de siyasi düşünce, Feminizm*. (10. Cilt). (s. 667-681). İstanbul: İletişim.
- Pamuk, D. (2018). Yaş ve Toplumsal Cinsiyetin Kesişimselliği: Toplumsal Cinsiyeti ve Yaşı Oluşturma. *Senex Yaşlılık Çalışmaları*. 2, 74-84.
- Polatdemir, A. (2017). "Türkiye'deki Kadın Hareketlerini Ayırıştıran ve Birleştiren Perspektifler", www.fb12.uni-bremen.de
- Ramazanoglu, C. (1998). *Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Sarıgöl, P. (2013). "Kesişimsellik Teorisi Bağlamında Kadın Deneyimleri: Almanya'daki Türkiyeli Göçmen Kadınlar". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

- Sarıgöl, P. (2020). “Kesişimsellik Teorisi ve Farklılıkların Feminizmi”. *Journal of Human Studies*, 6, 331-352.
- Saygılıgil, F. (2020). “Sunuş”. Tanıl Bora (ed.). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce, Feminizm*. (10. Cilt). (s. 15-21). İstanbul: İletişim.
- Sirman, N. ve Ekal, B. (2020). Feminist Kavramlar, Tartışmalar: Farklılıklarımızı Düşünmek. Tanıl Bora (ed.). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce, Feminizm*. (10. Cilt). (s. 499-505). İstanbul: İletişim.
- Smith B. G. (2022). *Kadın Çalışmaları Temeller*. Özde Çakmak çev. İstanbul: İletişim.
- Smith, S. (2017). “Kesişimsellik ve Feminizm: Marksist Bir Bakış – Sharon Smith. (Turan N. çev.) <http://imdatfreni.org/kesisimsellik-ve-feminizm-marksist-bir-bakis-sharon-smith/>
- Sondoğaç, C. (2003). “Queer Teorinin Kısa Tarihi”, *Kaos GL Dergi*, 77, 37-39.
- Şafak-Uzun, A. M. (2019). “Kesişimsellik Bağlamında Akademik Alanda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Analizi”. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Şefkatli-Tuksal, H. (2012). *Kadın karşıtı söylemin İslam geleneğindeki izdüşümleri*. (4. Baskı). Ankara: Otto.
- Şenay, B. (2010). “Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, Ulusaşırı Toplumsal Kimlikler: Avustralyalı Türkler Örneği” – *Türkiye’de Kesişen ve Çatışan Dinsel ve Etnik Kimlikler*, İstanbul: Say Yayınları, 255-287.
- Taş, G. (2016). “Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri”. *Akademik Hassasiyetler*. 3, 5:163 – 175.
- Tekeli, Ş. (1995). *1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakın Açısından Kadınlar*, İletişim Yayınları.
- Toker, İ. (2005). *Bir yapılaşma ilişkisi olarak kadınlar ve din – Başkent Kadın Platformu örnek olayı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Toksöz, G. ve Çağla Ü. (2011). “Göç Kadınlaşıyor mu? Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göçe İlişkin Yazına Toplumsal Cinsiyet ve Etnisite Temelinde Bakış”, Der. Serpil Sancar, *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 157-179.
- Ünlütürk Ç ve Topaloğlu F. (2023). “Türkiye’ye Yönelen Afgan Göçünü Toplumsal Cinsiyet Gözlüğüyle Okumak”. *Mülkiye Dergisi*, 47(1), 170-197.
- Wallerstein, I. (2000). *Bildiğimiz Dünyanın Sonu*. Tuncay Birkan (çev.) Metis, İstanbul.
- Winkler and Degele. (2011). “Intersectionality as multi-level analysis: Dealing with social inequality”, *European Journal of Women’s Studies*, 18(1), 51–66.
- Yıldız, N. N. (2019). *1990 Sonrası Ermenistan’dan Türkiye’ye Gelen Ermeni Kadınların Mekan ve Kimlik İlişkisi Bağlamında Göç ve Tutunma Hikayeleri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- YÖK (2015). “Akademide kadın çalışmaları birimi.” Erişim: 11.02.2024, <https://kadincalismalari.yok.gov.tr/ana-sayfa>
- Yuval-Davis N. (2006). Intersectionality and feminist politics. *European Journal of Women’s Studies*, 13, 193–210.
- Yükselbaba, Ü. (2016). “Feminist Perspektiften Hukuk”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 74, 1, 123-138.

BÖLÜM 2

KESİŞİMSELLİK TEORİSİNİN TÜRK AKADEMİK YAZININDAKİ SEYRİ

Tuana Feyza TEBER¹

GİRİŞ

Kesişimsellik, bireylerin sahip olduğu çoklu kimliklerin – ırk, cinsiyet, etnisite, cinsel yönelim, sınıf vb. – birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini savunan bir yaklaşımdır (Kocadost, 2021). Kesişimsellik teorisinin doğuşu ve gelişimi, özellikle siyah feministlerin orta sınıf beyaz feministlere yönelik eleştirileriyle şekillenmiştir. Siyah feministler, beyaz orta sınıf kadınların feminist bakış açılarının siyah kadınların deneyimlerini yeterince kapsamadığını ve aslında bu ideallerinin siyah kadınların deneyimlerine hiçbir zaman hitap edemeyeceğini savunmuştur. Bu eleştiriler, kadının yalnızca toplumsal cinsiyet temelinde değil aynı zamanda ırk, sınıf gibi farklı kimlikleri de göz önünde bulundurularak kadının gerçekte ne yaşadığına odaklanan derinlemesine bir bakış açısının gerekliliğini öne sürmektedir (Sarığöl, 2013).

Smith (2020), kesişimselliğin bir teori değil kavram olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre kesişimsellik, farklı ezilme biçimlerinin birbirleriyle olan ilişkisi ve bunların tek bir deneyimde bir araya gelmesiyle ilişkilidir. Kesişimselliğin çift ezilme olmadığını, iç içe geçmiş ezilmeler olduğunu vurgulamaktadır. Bu konuda siyah kadınlardan ırkçılık deneyimlerinden örnek vererek, ırkçılığın hem kadın hem de Siyah olma durumları üzerinde eşzamanlı ve kişiye özgü etkiler yarattığına dikkat çekmektedir.

Bora (2017) ise kesişimsellik kavramının kullanıma ilişkin bazı eleştirilerde bulunmaktadır. Özellikle akademik çalışmalarda kesişimselliğin, toplumsal cinsiyet kavramının yerine geçebilecek bir alternatif gibi sunulmasının sorunlu bulunduğunu belirtmektedir. Bu görüşünü, “*toplumsal cinsiyet kavramı neden farklı tahakküm biçimlerini görmemize yetmiyormuş ki?*” ifadesiyle desteklemektedir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 24281065@stu.omu.edu.tr.,
ORCID iD: 0009-0008-8647-7550

Ayrıca, kesişimsellik teorisinin hem akademik çevreler hem de toplum tarafından daha iyi anlaşılması ve bilinirliğini arttırmak adına çeşitli eğitim kurumları ve sivil toplum örgütleri ile ortaklaşa düzenlenen toplumsal cinsiyet, kadın çalışmaları vb. eğitimlere dahil edilmesi önerilebilir. Benzer şekilde çeşitli politika önerileri ve strateji belgeleri, kesişimsellik yaklaşımıyla tekrar gözden geçirilebilir (Dilmen ve Gürkan, 2024). Bu noktada ise Crenshaw'ın kavşak metaforu üzerinden ilerlenmesinin kavramın daha anlaşılır kılınması için önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Bu sebeple, Türkiye'de kesişimsellik teorisinin anlaşılması, geliştirilmesi ve uygulanabilmesi için atılması gereken adımlar şu şekilde belirlenmiştir:

- Akademik alan ve uygulama alanlarında daha kapsayıcı, tutarlı ve nitelikli çalışmaların ortaya konulabilmesi için bağlama ilişkin ortak bir anlayış getirilmesi,
- Kesişimsen kimliklerin deneyimlerini geniş örneklem grupları üzerinde incelenmesine katkı sağlayacak nicel araştırma yöntemlerinin kullanılması,
- Sosyal hizmet, sağlık, eğitim vb. alanlarda kesişimsellik kuramının göz ardı edilmemesi için bir rehber sunulması ve politika yapım süreçlerinde bireylerin ihtiyaçlarına yönelik modeller sunulması(örneğin; hem engelli hem de kadın kimliklerine sahip bir bireye sunulan hizmet planlanırken kesişimsellik kuramı göz önünde bulundurularak, kişinin gerçekten ,ihtiyaç duyduğu bir modelin oluşturulması),
- Toplumsal cinsiyet, kadın çalışmaları gibi doğrudan kesişimsellik kuramıyla ilgili alanlarda verilen eğitim vb. bilinç artırıcı etkinliklerde kurama yer verilmesi.

KAYNAKLAR

- Afyonoğlu, M.F. (2020). Sosyal çalışmada kesişimsellik. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 699-725.
- Akgül, F. İ. (2021). Kesişimsellik Yaklaşımı Bağlamında Roman Kadınların İktisadi Hayata Katılımı: İzmir Örneği. *Çalışma ve Toplum*, 2(69), 1073-1098.
- Al-Gburi, G. S. S. (2025). *Intersectional Feminism in Zadie Smith NW, Swing Time, and Bernardine Evaristo Girl, Woman, Other* (Yayın No. 928953) [Doktora tezi, Karabük Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ardıç, A. (2020). *Kimlik politikalarını kesişimsellik kavramı üzerinden yeniden düşünmek* (Yayın No. 664941) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aslan Coşkun, S. (2024). *Kamusal alanda kimliklenme: Kürt Alevi kadınların ilişkisel bağlamlarda kesişimsel mekân – kimlik deneyimleri* [Doktora tezi, Galatasaray Üniversitesi].
- Avcil, C. (2020). Kesişimsellik: Feminizmde kapsam genişlemesine doğru. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi / Journal of Oriental Scientific Research*, 12(4), 1290-1312.
- Bayraktutan, M.A. (2024). *Denizli'de Hem Göçmen Hem De Queer Olmak: Stratejiler ve Taktikler* (Yayın No. 896516) [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Birk, G. (2024). *Suriyeli sığınmacı kadınların kentsel toplumsal hayata katılımlarının kesişimsellik ku-*

- ramı bağlamında değerlendirilmeside: Konya örneği (Yayın No. 902655) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bora, A. (2017). *Kesişimsellik*. (13/06/2025 tarihinde <https://birikimdergisi.com/haftalik/8225/kesi-simsellik> adresinden alınmıştır.)
- Celep, Ş. A. (2024). *Toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılık türlerinin incelenmesinde kesişimsellik perspektifi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Academia.edu
- Coşgun, M. ve Türköz, Ş. (2023). KESİŞİMSELLİK KAVRAMI ÜZERİNE HAZIRLANAN LİSAN-SÜSTÜ TEZLERİN ANALİZİ (2011-2022). *Anadolu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fa-kültesi Dergisi*, 24(3), 101-123.
- Dilmen, F., Gurkan, S. (2024). A Green Gender Analysis on “Women’s Empowerment Strategy Do-cument and Action Plan (2024-2028)” of Türkiye. Special Issue on “Global Strategy for sustain-able development: Innovation, modelling, and alliances.. International Journal of Humanities and Social Development Research. 76-82. DOI:10.30546/ BAKUCOP29.2024.1.089
- Doğrulan, E. (2023). *Kesişimsellik kavramı ve eleştirileri: Cinsiyet, ırk ve sınıf ilişkisi üzerine temel tartışmalar* (Yayın No. 836199) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Mer-kezi.
- Güçlü, N. (2021). *The intersectionality of age, gender, and body: A case study on educated women’s menopause experiences* (Yayın No. 697291) [Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Güneş, A. (2021). Kesişimsellik yaklaşımı bağlamında kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin CEDAW Komitesi Genel Tavsiye 35 Sayılı Kararı’nın Analizi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 29(3), 1739-1771.
- Hancock, A.M. (2007). “Intersectionality as a normative and empirical paradigm”. *Politics & Gen-der*, 3(2), 248-254.
- İçirgen, İ. G. (2023). *Yeni sağ’ın Amerikasında siyahi kadınların COVID-19 sınavı: Kesişimsellik te-orisi bağlamında bir inceleme* (Yayın No. 820640) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kahraman Güloğlu, F. (2017). *Kesişimsel yaklaşımla engellilik ve toplumsal cinsiyet: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye karşılaştırılması* (Yayın No. 475662)) [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme mitolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33
- Karadeniz Benli, C. ve Kulakaç, Ö. (2021). BİR PARADİGMA OLARAK KESİŞİMSELLİK TEORİSİ VE HEMŞİRELİK. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 211-234.
- Karakaya Cankurt, H. (2022). *Kesişimsellik kuramı bağlamında Adua ve Oltre Babilonia romanla-rında baskının temsilleri* (Yayın No. 709117) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Keskin, P. (2023). *Rural women’s cooperatives from intersectionality perspective: The case of Izmir* (Ya-yın No.852928) [Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kocadost, B. (2021). *Kesişimsellik*. Feminist bellek. (28/05/2025 tarihinde <https://feministbellek.org/> kesisimsellik adresinden ulaşılmıştır).
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & the PRISMA Group. (2009). Reprint—prefer-red reporting items for systematic reviews and metaanalyses: The PRISMA Statement. *Physical Therapy*, 89(9), 873-880.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *International Journal of Surgery*, 88, 105906.
- Polat, B. ve Ağlargoş, O. (2024). Deinstitutionalized careers: intersectionality of gender pay gap among women knowledge workers. *Sosyal Mucit Academic Review*, 5(1), 94-117.
- Sarıgöl, P. (2013). *Kesişimsellik teorisi bağlamında kadın deneyimleri: Almanyadaki Türkiyeli göç-men kadınlar* (Yayın No. 348219) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Seçkin, Y. (2023). *Kesişimsellik: Tarihi, gelişimi ve Birleşmiş Milletler'deki yansımaları* (Yayın No. 793585)[Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Smith, S.(2020). *Kesişimsellik ve feminizm: Marksist bir bakış*. (20/05/2025) tarihinde <http://imdatfreni.org/kesisimsellik-ve-feminizm-marksist-bir-bakis-sharon-smith/> adresinden ulaşılmıştır.)
- Şafak Uzun, A. M. (2019). *Kesişimsellik bağlamında akademik alanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin analizi* (Yayın No. 570247) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Şen Çatalkaya, N. M. (2023). Kimlik tartışmalarında özcülüğün ve inşacılığın risklerini aşmak için bir öneri: Kesişimsellik perspektifi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 273–290.
- Uzun, B.(2024). *Göçmen Anneler: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadınların Annelik Deneyimlerini Kesişimsellik Perspektifiyle Anlamak* (Yayın No. 855108) [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Varışlı, B. (2020). Yaşlılık Deneyimi ve Kesişimsellik: İstanbul Örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(30), 2551-2567.

BÖLÜM 3

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN YAŞADIĞI ÇOKLU DEZAVANTAJLILIK ÜZERİNE BİR İNCELEME

Elif Nida ÇAKICI¹

GİRİŞ

Özel gereksinim kavramı, fiziksel, zihinsel, gelişimsel veya duygusal yönden yetersizlikleri olan bireyler için kullanılan bir terimdir. Bireylerin engel türü ve düzeyleri farklılık gösterdiğinden genel bir özel gereksinim tanımından bahsedilememektedir. Ancak serebral palsi, omurilik hasarları gibi durumları fiziksel engellere; down sendromu, otizm, öğrenme güçlüğü durumlarını zihinsel engellere; bipolar bozukluk, anksiyete, DEHB engellerini davranış bozukluklarına; işitme veya görme engeli durumlarını duygusal engellere; epilepsi, astım gibi kronik rahatsızlıklar ise kronik engellere örnek olarak verilebilmektedir. Bu tanımlamalar, özel gereksinim kavramının oldukça geniş bir yelpazede ve farklı disiplinler tarafından ele alındığını göstermektedir.

Aileler, normal gelişim gösteren bir çocuk dünyaya getirme beklentisindeyken, özel gereksinimli bir çocuklarının olacağını öğrenerek kabullenememe, kaygı yaşama ve suçluluk duygusuna kapılma gibi durumları deneyimleyebilmektedir. Bu hislere kapılmalarında aile işlevlerinin etkileneceğinin düşünülmesi, özel gereksinimli bireyler için özellikle küçük yaşlardan itibaren bakım ve eğitim desteğinin sağlanmasının gerekmesi ve tüm bu desteklerin ekonomik zorluklara neden olabileceğinin düşünülmesi etkili olabilmektedir.

Daha detaylı ele alındığında, zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı sorunlar noktasında, ailelerin %54,5'lik kısmının gelecek zaman kaygısı, %43,6'sının hayal kırıklığı yaşadığı, %45,5'inin ise tedaviler sırasında zorlandıkları belirtilmektedir (Özsoy, Özkahraman & Çallı, 2006). Benzer biçimde Lafçı (2014), bu ailelerin çevrelerinden yeterli destek görmediklerini ve toplumun bakış açısından

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, cakicielifnida@gmail.com, ORCID iD: 0009-0009-2788-7872

gereksinim ile ilgili herhangi bir yerden maddi destek alıp almadıklarıyla alakalı tanımlayıcı sorular sorulmuştur. Sonraki aşamada özel gereksinimli çocuğa sahip bir anne olarak yaşadıkları sorunlar, hangi durumların onlarda tükenmeye sebep olduğu ve bununla alakalı çözüm önerileri, destek alıp almama durumları, bir kadın olarak hayatlarının olumlu ve olumsuz anlamda nasıl etkilendiği ve son olarak toplumun bakış açısının nasıl olduğu soruları yöneltilmiştir.

Elde edilen veriler annelerin sorunlarının çok yönlü ve derin olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Hali hazırda kadın olmaktan kaynaklı dezavantajlılık ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklı sorunlara, bir de özel gereksinimli bir çocuğun annesi olması durumu eklenince, kadınların-annelerin çoklu dezavantajlılıklarının derinleştiği gözlemlenmiştir. Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen gömülü bilgiler, bu annelerin sosyal dışlanma, maddi yük, bilgi eksikliği, çocuğun engel durumundan kaynaklanan sorunlar, kabullenme güçlüğü, çevresel sınırlılıklar, yönlendirme eksikliği ve etkileşim kısıtlılığı gibi psiko-sosyal sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, annelerin toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan ek sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Feminist sosyal hizmet perspektifi, bu sorunların derinleşmesinin annelerin tek başına mücadele etmesinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. Annelerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı bakım ve ihtiyaçların giderilmesinden sorumlu tutulması ve yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmesi bulgusunun, literatürdeki çalışmalarla paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Acar-Savran, G. (2012). *Politik bir kavram olarak "Ev Emeği"*. Kongre kitabı, 74.
- Aksakal, E. (2024). Zihinsel engelli çocuk sahibi annelerin ve toplumun engelliliğe bakışı. *İctimaiyat*, 8(1), 261-280. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1442649>
- Aktaş B, Çiftçi-tekinarslan, İ. (2018). Otizmlı çocuğun annelerinin mand modeli tekniklerini kullanarak ebeveyn eğitiminin etkinliği. *Uluslararası Erken Çocukluk Özel Eğitim Dergisi*, 10(2), 106-120. <https://doi.org/10.20489/intjecse.512378>
- Atalan G, Topçu Kabasakal, Z. (2023). Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik sağlamlık ve eş desteği ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(85), 173-187. <https://doi.org/10.17755/esosder.1128023>
- Aydemir E, İslam, M. (2023). Covid-19 pandemi döneminde özel gereksinimli çocuk sahibi ailelerin yaşadığı zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(47), 743-763. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.1231709>
- Ayyıldız T, Şener D. K, Kulakçı H. (2012). Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin stresle baş etme yöntemlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(2), 1-12. https://doi.org/10.1501/Ashd_00000000078
- Bennholdt-Thomsen, V. (2008). Neden Üçüncü Dünyada hala ev kadınları yaratılıyor? M. Mies, V. B. Thomsen, & C. V. Werlholff (Eds), *Son Sömürge: Kadınlar içinde* (s. 245-277). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bogdan RC, Bilden S.K. (1992). *Eğitim için nitel araştırma: Teori ve yöntemlere giriş* (2. baskı). Boston, MA: Allyn ve Bacon.

- Cangür Ş, Civan G, Çoban S, ve diğerleri. (2013). Düzce ilinde bedensel ve/veya zihinsel engelli bireylere sahip ailelerin toplumsal yaşama katılımlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Cohen SA, Kunicki ZJ, Drohan MM. (2021). Exploring changes in caregiver burden and caregiving intensity due to Covid-19. *Gerontology & Geriatric Medicine*, 7, 1-9. <https://doi.org/10.1177/2333721421999279>
- Condry, J, Condry, S. (1976). Sex Differences: A Study of the Eye of the Beholder. *Child Development*, 47(3), 812-819. <https://doi.org/10.2307/1128199>
- Çelik H, Baykal N. B, Memur H. N. K. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m
- Çıfci Tekinarslan İ, Sivrikaya T, Keskin N. K. (2018). Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin ebeveynlerinin gereksinimlerinin belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 17(1), 82-101. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.413746>
- Demir S. A, Keskin G. (2019). Zihinsel engelli çocuğa sahip olan annelerin karşılaştıkları güçlükler (İstanbul-Pendik İlçesi Örneği). *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 2(66), 357-372. DOI : 10.9761/JASSS7528
- Dyson, L.L. (1997). Fathers and mothers of school-age children with developmental disabilities: parental stress, family functioning, and social support. *American journal of mental retardation* : AJMR, 102 3, 267-79 .
- Duru S, Duyan V. (2017). Engelli çocuğa sahip ailelerde toplumsal cinsiyet rolleri. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 200-211. <https://doi.org/10.21798/kadem.20182365970>
- Ecevit Y. (2021). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları*. CEİD Yayınları. Erişim adresi: <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf>
- Erdoğan B. (2013). *Evde bakım hizmeti alan özürli bireye sahip ailelerin sosyoekonomik durumlarının incelenerek, umutsuzluk ve yaşam doyumu düzeylerinin belirlenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Günindi Ersöz A. (2015). Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın “Doğası” ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80 – 102.
- Jung Carl Gustav. (2015). *Feminen, Dişiliğin Farklı Yüzleri*. Çev. Tuğrul Veli Soylu. Pinhan Yayıncılık: İstanbul.
- Karaçengel B. (2007). *Zihinsel engelli çocuğa sahip anneler ile sağlıklı çocuğa sahip annelerin atılacak ve suçluluk-utanç düzeyleri açısından karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Karakartal H, Kaylı D. S. (2023). Feminist sosyal hizmet bakış açısından kadın mülteciler. *Sosyoloji Dergisi*, (46), 243-263. <https://doi.org/10.59572/sosder.1333298>
- Karakuş F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17373/181423>
- Kavak S. (2007). *Algılanan aile yakınları destek ölçeğinin geliştirilmesi ve 0-8 yaş arası engelli çocuğu olan annelerin yakınlarından aldığı desteği algılamaları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kılıç S. (2013). Örneklem Yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6.
- Lafçı D, Öztunç G, Alparslan Z. N. (2014). Zihinsel engelli çocukların (mental retardasyonlu çocukların) anne ve babalarının yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 723-735.
- McConnell D, Savage A, Breitzkreuz R. (2014). Resilience in families raising children with disabilities and behavior problems. *Research in Developmental Disabilities*, 35(4), 833-848. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.01.015>
- Oğuz G. Y. (2000). Cinsiyet rolleri ile ilgili stereotiplerin televizyonda sunumu. *Kurgu Dergisi* (17), 35-43.
- Özsoy S, Özkahraman Ş, Çallı F. (2006). Zihinsel engelli çocuk sahibi ailelerin yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 69-78. <https://doi.org/10.1177/2333721421999279>

org/10.21560/spcd.33423

- Sarı H. Y. (2007). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 1-5.
- Sivrikaya T, Tekinarslan İ. Ç. (2013). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip annelerde stres, sosyal destek ve aile yükü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(02), 17-31. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000182
- Şahbikan İ. (2019). *Zihinsel engelli çocuğu olan ve olmayan annelerin sorun çözme becerilerinin karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şanlı E. (2012). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden zihin engelli çocuğu olan ailelerin gereksinimlerinin belirlenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Tekindal M, Özlem Ş. Ö. (2021). Engelli çocuğa sahip kadınların Covid-19 sürecindeki deneyimleri: nitel bir araştırma. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(3), 115-124.
- Toseeb U, Asbury K, Code A. (2020). Supporting families with children with special educational needs and disabilities during COVID-19. <https://doi.org/10.31234/osf.io/tm69k>
- Toy A. B, Kesici İ. (2020). Özel gereksinimli çocuğu olan annelerin eğitim ihtiyaçları. *Journal of Advanced Education Studies*, 2(1), 61-93. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejaes/issue/54791/698811>
- Turan Gürhopur F. D, Dalgıç A. İ. (2017). Family burden among parents of children with intellectual disability. *Journal of Psychiatric Nursing*, 8(1), 9-16. <https://doi.org/10.14744/phd.2017.87609>
- Ünlütürk Ulutaş Ç. (Ed.) (2018). *Feminist Sosyal Politika: Bakım, Emek, Göç*. İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Turğut A. (2019). Serebral palsili çocuğu olan annelerin bakım yükü ve yalnızlık düzeylerinin belirlenmesi. *İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Uslu F, Demir E. (2023). Nitel bir veri toplama tekniği: derinlemesine görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 289-299. <https://doi.org/10.32600/huefd.1184085>
- Yarımdağ E, Erciyes J. E. (2021). Engelli çocuğu olan ebeveynlerin sorunları ve kaygılarının toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 347-373. <https://doi.org/10.21733/ibad.843293>
- Yıldırım K. (2010). Nitel Araştırmalarda Niteliği Artırma. *İlköğretim Online*, 9(1), 79-92.

BÖLÜM 4

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN ÖZEL GÜN REKLAMLARININ GÖSTERGE BİLİMSEL ANALİZİ: TÜRKİYE'DE ANNELER GÜNÜ, BABALAR GÜNÜ VE 8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ REKLAMLARININ İNCELEMESİ

Duygu AYDIN ASLANER¹

Elif ÇAĞLI KAYNAK²

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet, ataerkil sistem içerisinde her geçen gün yeniden üretilmektedir. Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar, yalnızca biyolojik unsurlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumun onlara atfettiği roller ve beklentiler çerçevesinde de belirginleşmektedir. Reklamlar, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulmasında ve toplum tarafından benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Reklamlar, bireylerin yaşadıkları toplumu nasıl algıladıklarını etkilemektedir. Bireyler, reklamlarda sürekli karşılaştıkları görüntüler aracılığıyla belirli davranışları benimsemekte ve belirli gruplar hakkında var olan düşüncelerini oluşturmaktadırlar (Macias, 2021). Post modern toplumda stereotipler, “bir sosyal grubun üyelerine atfedilen özellikler hakkında yaygın olarak kabul gören inançlar” şeklinde tanımlanmaktadır (Battle, 2012). Ancak, stereotipleri aşmayı amaçlayan reklamcılık, toplumsal normlara bir tepki olarak uzun yıllardır varlığını sürdürmekte ve pazarlama stratejilerinde sıkça yer bulmaktadır. Tüketim ekonomisinin içerisinde önemli bir yere sahip ve markaların reklam kampanyalarına ağırlık verdiği özel günler ise toplumsal cinsiyet rollerinin temsili yansıması açısından ön plana çıkmaktadır.

¹ Doç. Dr., İstanbul Kent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, duygu.aydinaslancer@kent.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1924-1472

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, elif.caglikaynak@kent.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9426-3132

yeniden üretimi mi yoksa bu rollerin değiştirilmesi mi ön plana çıkmaktadır? Araştırma sorusu çerçevesinde, özel gün reklamlarının toplumsal cinsiyet rollerini farklı günlerde farklı biçimlerde yansıttığı belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Abitbol, A., ve Sternadori, M. M. (2020). Consumer location and ad type preferences as predictors of attitude toward femvertising. *Journal of Social Marketing*, 10(2), 1-17. <https://doi.org/10.1108/JSOCM-06-2019-0085>
- Alfaro-Ibáñez, B. ve Gallardo-Echenique, E. (2024). Femwashing or femvertising? A look at advertising authenticity. In P. C. López-López et al. (Eds.), *ICOMTA 2023, AHSSEH 11* (pp. 111-121).
- Arslan, E. (2015). A content analysis of male and female characters portrayed in Turkish television commercials. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 235-251.
- Aydın, G., ve Aydın Aslaner, D. (2015). Stereotip kadın rollerinin televizyon reklamlarında sunumu. *Global Media Journal TR Edition*, 6(11), 54-74.
- Bal, S. (2014). Reklamların eskimeyen yüzü "Muhteşem Annelik": Anneler günü reklamları örneği. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, 1(2), 59-85. <https://doi.org/10.24955/ilef.106592>
- Başfıncı, Ç., Ergül, B. ve Özgüden, B. (2018). İzleyici gözünden toplumsal cinsiyete meydan okuyan reklamlar. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*(20), 199-216. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.356369>
- Battle, D. E. (2012). Communication disorders in a multicultural and global society. In *Communication disorders in multicultural and international populations* (4th ed., pp. 1-19). Elsevier.
- Beauvoir, S. de. (1972). *The second sex*. Harmondsworth: Penguin.
- Becker-Herby, E. (2016). *The rise of femvertising: Authentically reaching female consumers* (Yüksek lisans tezi). University of Minnesota. Erişim adresi: <https://hdl.handle.net/11299/181494>
- Bridgestone Türkiye (2024, 6 Mayıs). #Bridgestone İle Her 'Varınca Ara!' Artık Daha Anlamlı. #AnnelerGünü Kutlu Olsun!. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=1619eYAgChg>
- Bryson, V. (2003). *Feminist politika teorisi* (A. Gülaşık, Çev.). Ankara: Phoenix.
- Code, L. (Ed.). (2000). Gender. In *Encyclopedia of feminist theories* (pp. 311-314). Routledge.
- Çağlı, U. ve Durukan, L. (1989). Sex role portrayals in Turkish TV advertising: Some preliminary findings. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 16(1-2), 153-175.
- Çakır, S. (2007). Feminizm. In Örs, H. (B. Ed.), *19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal ideolojiler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chandler, D. (2007). *Semiotics: The basics* (2nd ed.). Routledge.
- Çilingir Ük, Z. (2019). Toplumsal cinsiyet stereotiplerinin Kadınlar Günü reklamları üzerinden değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* (24), 1-16.
- De Facto (2024, 6 Haziran). *Buğra Gülsoy'un Babalar Günü favorilerini keşfet!* . [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Cwycqf2X_A
- Delphy, C. (1984). *Close to home: A materialist analysis of women's oppression*. London: Hutchinson.
- Döring, N. (2021). Visual Gender Stereotypes (Advertisement, Social Media). *DOCA – Database of Variables for Content Analysis*, 1(5). <https://doi.org/10.34778/5i>
- Drake, V. E. (2017). The impact of female empowerment in advertising (Femvertising). *Journal of Research in Marketing*, 7(3), 593-599.
- Eisend, M. (2010). A meta-analysis of gender roles in advertising. *Journal of the academy of marketing science*, 38, 418-440.
- Ellemers, N. (2021). Gender stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 72(1), 275-298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010419-050820>
- Femvertising Ödülleri. (t.y.). *Femvertising Awards*. Erişim 3 Aralık 2024, <https://www.femvertisingawards.com/> Erişim tarihi: 21 Aralık 2024.
- Goffman, E. (2020). *Reklamlarda toplumsal cinsiyet* (D. Kılçer, Çev.). Heretik Yayınları.
- Harrington, A., Marshall, B. L., & Müller, H.-P. (Eds.). (2006). Gender. In *Encyclopedia of social*

theory (pp. 219–223). Routledge.

Hawkesworth, M. (2013). Sex, gender, and sexuality: From naturalized presumption to analytical categories. In G. Waylen, K. Celis, J. Kantola, & S. L. Weldon (Eds.), *The Oxford handbook of gender and politics*. Oxford: Oxford University Press.

Jodi, L. ve Bremer (1994). "Advertising Preferences When Presented with Various Ad Stimuli: The Impact of Stereotypical Versus Non-Stereotypical Advertising." *Journal of Advertising Research*, 2(2), 3.

Kakroda, N. ve Sole, N. A. (2023). Through the lens of feminism: Concept, origin and the four waves. *International Journal of Political Science*, 9(2), 87–94.

Kırca Schroeder, S. (2007). *Popüler feminizm: Türkiye ve Britanya'da kadın dergileri*. Bağlam Yayıncılık.

Kniazian, A. (2014). Gender stereotypes in advertising. *Armenian Folia Anglistika*, 10(1-2 (12), 82–87. <https://doi.org/10.46991/AFA/2014.10.1-2.082>

Kramarae, C. ve Spender, D. (Eds.). (2000). Gender. In *The Routledge international encyclopedia of women: Global Women's Issues and Knowledge*. Routledge.

Kumar, S. A., & Sreedharan, N. V. (2023). A critical discourse analysis of male & female representation in advertisements. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts*, 4(1SE), 283–295.

Lingytė, L. (2022). Links Between the Psychological Impact of Advertisement Breaking Stereotypes, Self-congruence and Brand Attitude. *16th Prof. Vladas Gronskas International Scientific Conference, Vilnius University Kaunas Faculty*.

Macias, K. (2021). Femvertising and its perception by Polish female consumers. *Journal of Marketing and Consumer Behaviour in Emerging Markets*, 1(12), 55–69.

Martin, B. (2006). Key terms in semiotics. New York: Continuum Books.

Naumovska, L., & Purcarea, I. (2021). The fall of sexism and the rise of feminism in advertising: Brands advocating social justice and gender equality. *Journal of Marketing Research*, 58(3), 456–472.

Oakley, A. (1972). *Sex, gender, and society*. London: Temple Smith.

Oakley, A. (1986). *Sex, gender and society*. Gower/Maurice Temple Smit

Özdilek (2024, 7 Haziran). *Babalar Gününe Özel Baba Bornozu Setleri Özdilek'te*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=F7RDFAhJOHY>

Özgün, Y. (2017). Feminizm. In G. Atılğan & A. Aytekin (Eds.), *Siyaset bilimi: Kavramlar, ideolojiler, disiplinler arası ilişkiler* (pp. 379–394). Yordam Kitap.

Peach, L. J. (Ed.). (1998). *Women in culture: A women's studies anthology*. Blackwell Publishers.

Pérez, M. P. R. Ve Gutiérrez, M. (2017). Femvertising: female empowering strategies in recent spanish commercials. *Investigaciones feministas*, 8(2), 337–351.

Pineda Martínez, K. E., Sánchez Torres, Y., ve Ortiz Zarco, R. (2024). Femvertising como estrategia de comercialización internacional del empoderamiento femenino. *Caleidoscopio*, 2(3), 29–42.

Rahmani, I. L., Meliana, R. ve Triyono, S. (2024). Dissecting Gender Bias: Critical Discourse Analysis of Advertisements in Indonesia. *Journal of Pragmatics and Discourse Research*, 4(2), 180–193.

Reklamverenler Derneği (RVD). (2023). *Effie Awards Türkiye eşitlik karnesi 2023 raporu: Sunum dokümanı*. Reklamverenler Derneği. <https://rvd.org.tr/uploads/2024/05/effie-awards-turkiye-e-sitlik-karnesi-2023-raporu-yayimlandi-sunum.pdf>. Erişim tarihi: 23 Aralık 2024.

Sanay, Y. ve Şener, G. (2021). Kristal Elma ödüllü televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet temsil ve rolleri üzerine bir içerik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(32), 1297–1315. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.896906>

Seden Meral, P. (2011). Erkek hegemonyasının (yeniden) üretimi: Dergi reklamlarında hegemonik erkekliğin temsili. İçinde İ. Erdoğan (Ed.), *Medyada hegemonik erkeklik ve temsil* (ss. 297–323). Kalkedon Yayınları.

Sharma, S. ve Bumb, A. (2021). Role portrayal of women in advertising: An empirical study. *Journal of International Women's Studies*, 22(9), Article 16. 236–255. <https://vc.bridgew.edu/cgi/view-content.cgi?article=2636&context=jiws> Erişim tarihi: 28 Aralık 2024.

So CHIC (2024, 22 Nisan). *En CHIC Anneler Günü Hediyeletleri So CHIC'te!*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=...>

- ps://www.youtube.com/watch?v=1kFNvOsAfBw
- Şenkal, Y. (2016). Feminist kuramlar bağlamında reklamda kadın imgesine bakış. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* (42), 91–114.
- Şişecam (2024, 5 Mart). 8 Mart Dünya Kadınlar Günü #Eşitlik Ruhunda. [Video]. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=NV1R7ep-PyI>
- Trendyol (2024, 1 Mart). 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kutlu Olsun. [Video]. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=wXQ7z9GLMQ0>
- Toksarı, M. ve Aydar, A. F. (2022). Kurumların reklam stratejilerinde femvertising kavramının rolü: Türk Hava Yolları'nın 8 Mart 2021 tarihinde Dünya Kadınlar Günü için yayınlamış olduğu reklamın göstergebilimsel analiz yöntemi ile incelenmesi. *Intermedia International e-Journal*, 9(16), 97–119. <https://doi.org/10.56133/intermedia.1021721>
- Török, A., Gomez-Borquez, C. L., Centeno-Velázquez, E. ve Malota, E. (2023). Empowerment through femvertising: Evidence from Mexico and Hungary. *Feminist Media Studies*.
- Tsichla, E. (2020). The Changing Roles of Gender in Advertising: Past, Present, and Future. *Contemporary Southeastern Europe*, 7(2), 28-44
- Uray, N. ve Burnaz, S. (2003). An analysis of the portrayal of gender roles in Turkish television advertisements. *Sex Roles*, 48(1–2), 77–87. <https://doi.org/10.1023/A:1022348813469>
- Ünalın, D. ve Şeşen, E. (2020). Anneler Günü ve Babalar Günü reklamlarında toplumsal cinsiyet inşası. *Electronic Turkish Studies*, 15(2), 1453–1481.
- Varghese, N., & Kumar, N. (2022). Feminism in advertising: Irony or revolution? A critical review of femvertising. *Feminist Media Studies*, 22(2), 1-17.
- Wağar, A., Jamil, M., AL-Hazmi, N. M., & Amir, A. (2024). Unveiling femvertising: Examining gratitude, consumers' attitude towards femvertising, and personality traits. *Cogent Business & Management*, 11(1), 2297448. <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2297448>.
- World Federation of Advertisers (WFA). (n.d.). Reklamda ilerici toplumsal cinsiyet temsilleri rehberi: Reklamları "kalıp yargılardan" arındırmak. World Federation of Advertisers. <https://wfanet.org/knowledge/item/2018/05/14/A-guide-to-progressive-gender-portrayals-in-advertising>. Erişim tarihi: 23 Aralık 2024

BÖLÜM 5

TÜRKİYE'DEKİ (BEKÂR) BOŞANMIŞ KADINLAR ÜZERİNE SİSTEMATİK BİR ÇALIŞMA

Damla BALÇIK¹

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu'na (TDK, 2025) göre boşanma, “eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması”dır. Sargın (2020, s. 353) ise boşanmayı, “evliliğin ölüm dışında belirli ve geçerli bir sebepten dolayı sonlandırılması halidir” şeklinde tanımlar.

Bu tanımlar, boşanmanın hukuki yönünü vurgulasa da, günümüzde boşanma, bireylerin toplumsal statüsünde ve yaşam pratiklerinde meydana gelen çok yönlü dönüşümlerle iç içe geçen bir olguya dönüşmüştür. Kadınlar için boşanma, yalnızca yasal bir statü değişikliği değil; ekonomik bağımsızlığın kaybı, ebeveynlik yükünün tek tarafta artması, sosyal çevrenin tutumlarındaki farklılaşma ve destek mekanizmalarının yetersizliği gibi, yaşamın birçok alanına yayılan bir dizi toplumsal değişimi beraberinde getirmektedir (Elmas & Adak, 2023, s. 85).

Boşanma, bireysel bir kararın ötesinde; toplumun yerleşik normları, ataerkil değerler, ekonomik ilişkiler ve sosyal destek ağlarının etkisiyle şekillenen, çok boyutlu bir süreçtir. Kadınların bu süreçte karşılaştıkları deneyimler; ekonomik bağımlılığın devamı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kökleşmiş olması, aileden ve çevreden alınan desteğin niteliği ve kültürel kalıplar gibi unsurların toplamı tarafından belirlenir. Özellikle ataerkil yapıların baskın olduğu toplumlarda, boşanmış kadınlar dışlanma, damgalanma ve kurumsal eşitsizliklerle daha yoğun biçimde karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle boşanma deneyimlerini anlamak, yalnızca yasal hakların tanımlanmasıyla değil; bu hakların uygulanabilmesi, sosyal çevrenin ve kurumların tutumu, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sürekliliği ve kadınların toplumsal konumu ile birlikte değerlendirilmelidir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kadın ve Aile Araştırmaları AD., zeynepdamlabalcik@gmail.com, ORCID iD: 0009-0006-4871-4266

Ayrıca, engelli bireyler, yaşlılar, LGBTİ+ bireyler ve kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar gibi yeterince temsil edilmeyen grupların özgün ihtiyaçlarına odaklanan araştırmaların ve sosyal politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Boşanma deneyimi her birey için farklı biçimlerde yaşanmakta olup, çözüm üretme süreçleri de bu çeşitliliği gözetenek kurgulanmalıdır. Homojen kadınlık temsillerinden uzaklaşarak, toplumsal çeşitliliğe duyarlı bir yaklaşım benimsenmelidir.

Boşanmış kadınların toplumsal yaşama eşit ve özgür bireyler olarak katılabilmesi, ancak toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan politikalarla mümkündür. Destek sistemlerinin amacı yalnızca mevcut krizleri yönetmek değil, bireylerin yaşamlarını yeniden inşa edebilecekleri güvenli ve sürdürülebilir koşulları yaratmak olmalıdır. Bu yaklaşım, uzun vadeli toplumsal dönüşümün ön koşullarından biridir.

KAYNAKLAR

- Acar, C. (2017). *İstanbul'da alt sosyo-ekonomik statüye mensup boşanmış kadınların boşanma sonrası yaşadıkları sorunlar üzerine niteliksel bir araştırma* (Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi).
- Afyonoğlu, M. F., Bayyar, A. B., Kesen, N. F., & Morgül, B. (2021). Tek ebeveyn kadınların sorunlarının sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*.
- Akgün, V., & Esen, E. (2024). Boşanmış kadınlarda psikolojik iyi oluş ile toplumsal cinsiyet algısı ve bilişsel esneklik arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 201–220.
- Aktürk, K. (2023). *Boşanmış kadınların karşılaştıkları güçlüklerin psikososyal bağlamda değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi).
- Alanka, D. (2024). Nitel bir araştırma yöntemi olarak içerik analizi: Teorik bir çerçeve. *Kronotop İletişim Dergisi*, 1(1), 64–84.
- Alkan, Y. (2021). *Tek ebeveyn kadının yaşam doyumunun psikolojik iyi oluş düzeyine etkisi: Mersin örneği* (Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi).
- Alpaslan Talay, F. (2024). *Yeni yoksulluk ve kadın yoksulluğu: Sosyal yardım alan tek ebeveyn kadınların deneyimleri* (Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi).
- Altan, N. B. (2023). *Women's empowerment in the context of family composition: An analysis of the status of single mothers in Turkey* (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi).
- Arıkan, Ç. (1990). *Alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış kadınların psiko-sosyal sorunları* (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi).
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma: Desen, örnekleme ve veri toplama teknikleri. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 351–374.
- Baş, A. (2025). *Boşanmış kadınların mekânla kurdukları ilişkinin güvenlik algısı üzerinden incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi).
- Baykara Acar, Y. (2007). Boşanmış kadınların yaşam öyküleri ve yoksullukla baş etme biçimleri. *Kriz Dergisi*.
- Bayraktar, N. (2010). *Boşanmış kadınların çevrelerinin kendilerine bakış açısını algılama şekilleri* (Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi).
- Bil, N. (2025). *Boşanmış kadınlara yönelik sosyal destek uygulamaları: Siirt örneği* (Yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi).
- Bingöl, Ü. (2022). *Yalnız annelerin yoksullukla mücadele stratejileri: Diyarbakır örneği* (Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi).

- Biröl, E. (2017). Karaman ilinde yaşayan boşanmış kadınların karar verme düzeylerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*.
- Can, B., & Aksu, F. (2016). Boşanmış kadınların yaşam deneyimlerinin sosyolojik analizi. *Sosyoloji Dergisi*, 36(1), 95–110.
- Canbulat, N. (2017). *Boşanmış kadınlarla yürütülen duygu odaklı grupla psikolojik danışmanın etkililiğinin incelenmesi* (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi).
- Çınar, M. (2023). Sistematik derleme çalışmalarında yöntemsel yaklaşımlar. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 45(2), 112–125.
- Elmas, H., & Adak, Y. (2023). Türkiye’de boşanmış bireylerin sosyo-psikolojik durumu üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(1), 77–91.
- Eroğlu, R. (2018). *Boşanmış kadınların kent deneyimi: Aksaray ili örneği* (Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi).
- Erol, E. (2024). *İlköğretimde çocuğu olan boşanmış kadınların boşanma deneyimleri ve baş etme becerilerinin belirlenmesine yönelik nitel bir araştırma* (Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi).
- Ersoy, A. F., & Gülbüz, M. E. (2020). Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip boşanmış kadınlarda psikolojik dayanıklılık. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.46783>
- Eşkinat, R. (2013). Türkiye’de kadına yönelik ekonomik şiddet (Boşanmış kadınlara yönelik araştırma). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Gözüm, P. (2024). Türkiye’de kadın istihdamı: Sorunlar ve fırsatlar. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 109–125.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 105–117). Sage.
- Günay, H. (2023). *Boşanmış kadınlarla yönelik toplumun bakış açısı üzerine nitel bir araştırma: Trabzon il örneği* (Yüksek lisans tezi, Bursa Teknik Üniversitesi).
- Karşu Cesur, D., Göker, D., & Gelberi, C. B. (2024). Türkiye’deki iletişim araştırmalarına güncel bir bakış: Bir bibliyometrik inceleme ve içerik analizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 19(1), 23–45. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1321544>
- Kaya, A. Z. (2024). Türk sinemasında feminist perspektife bir örnek: *Bana Karanlığımı Anlat* film analizi. *Pamukkale Üniversitesi İletişim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 39–56.
- Kaya, S. (2023). *Tek ebeveyn olarak yaşayan kadınların bakım yüklerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi).
- Kayahan, S. (2024). *Kadınların tek ebeveynlik ve yoksulluk deneyimleri: Samsun ili Atakum ilçesi örneği* (Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi).
- Kınacıgil, G. (2020). *Ataerkillik ve toplumsal baskı: Gaziantep’te dul kadın olmak* (Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi).
- Kiye, S. (2022). *Boşanmaya uyum programının tek ebeveynli ailelerin boşanmaya uyumu ve aile yaşam deneyimlerine etkisi* (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi).
- Klenke, K. (2016). *Qualitative research in the study of leadership*. Emerald Group Publishing.
- Koç, B. (2021). *Boşanmış kadınların psikolojik dayanıklılığının mizaç ve karakter özellikleriyle ilişkisi* (Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi).
- Korkmaz, H., & Toker, İ. (2021). Boşanmış kadınların nikâha bakış açısına dair sosyolojik bir araştırma: Almanya–Mainz örneği. *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi*.
- Köseoğlu, A., & Çolak, Y. (2025). Toplumsal bir ötekileştirme durumu olarak boşanmış kadının televizyon dizilerinde temsili: “Ömer” dizisi. *Akdeniz İletişim*.
- Lordoğlu, D. C. (2016). *İstanbul’da bekar kadın olarak yaşamak: Kentin güvensiz halleri* (Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi).
- Lordoğlu, D. C. (2021). *İstanbul’da bekar kadın olmak: Kentin güvensiz halleri*. Ayrıntı Yayınları.
- Melike Ceylan, M., & Kışlak, Ş. (2024). Şiddet gören kadınlarda travma sonrası büyüme ve şiddetin boşanma sonrası büyümeye yansması: Sistematik inceleme. *International Journal of Human Sciences*, 12(1). <https://dx.doi.org/10.14687/ijhs.v12i1.3015>
- Özar, Ş., & Yakut Çakar, B. (2015). Aile, devlet ve piyasa kışkırtıcısında boşanmış kadınlar. *Feminist*

Yaklaşımlar.

- Özgün, M., & Koşar, D. (2024). Türkiye'deki demokratik vatandaşlık konulu araştırmaların incelenmesi: Bir betimsel içerik analizi çalışması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 90–109. <https://doi.org/10.51725/etad.1519474>
- Parilloğlu, E., Simon, R. W., & Stimson, P. M. (1996). Gendered transitions: The implications of divorce for women in Turkey. *International Journal of Sociology of the Family*, 26(2), 213–229.
- Sargın, H. (2020). Boşanmanın hukuki ve toplumsal boyutları. *Aile ve Toplum*, 21(3), 345–359.
- Soygan, H., & Gedik, E. (2019). Kocasız yaşam: Yozgat'ta boşanmış kadınların deneyimleri. *Turkish Studies*. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.37043>
- Soylu, Y. (2016). Boşanmış kadınlarda psikolojik sağlamlığı açıklamaya yönelik bir model geliştirme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*.
- TDK. (2025). *Boşanma* [Tanım]. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr>
- Tekgöz Obuz, A. (2020). Medyadaki kadına yönelik şiddet ve cinayet haberlerinin boşanmış kadınlar açısından değerlendirilmesi: Nitel bir araştırma. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40141>
- Tekin, N. İ. (2017). *Boşanmış kadınların yaşam deneyimlerinin yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık* (Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi).
- Toprak Usta, Z. (2022). *Tek ebeveyn annelerde sosyal destek algısı ve psikolojik iyi oluşun incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi).
- Toker, İ., & Korkmaz, H. (2021). Boşanmış kadınların nikâha bakış açısına dair sosyolojik bir araştırma: Almanya–Mainz örneği. *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi*.
- Tor, H. (1993). *Boşanma ve boşanmış kadınların psiko-sosyal ekonomik durumları üzerine bir araştırma*. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Uğur, S. (2014). Boşanma sonrası kadınların karşılaştığı psikososyal sorunlar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 65–80.
- Ulusoy, M. D., Özcan, N., & Baran, A. (2005). Parçalanmış aile ve gençlerde sapmış davranışlar: Lise son sınıf gençliği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*.
- Usta, Z. T. (2022). *Tek ebeveynli annelerde sosyal destek algısı ve psikolojik iyi oluşun incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi).
- Uygur, E. (2024). *Boşanmış kadın ve erkek bireylerin boşanma sonrası yaşadıkları güçlüklerin toplumsal cinsiyet bağlamında karşılaştırılması: Karaman ili örneği* (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi).
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri: Kuramsal bir inceleme. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 9(2), 220–236.
- Yorulmaz, H. (2020). *Türkiye'de boşanmış kadınlara yönelik algının sosyal medyada yeniden üretimi* (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi).
- Yüksel, B. A. (2007). Boşanmış kadınların yaşam öyküleri ve yoksullukla baş etme biçimleri. *Kriz Dergisi*.

BÖLÜM 6

TÜRKİYE’DE KADIN SUÇLULUĞUNA YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Gökhan ÖZDEMİR¹

GİRİŞ

Bir toplumun bireyleri arasındaki barış, güven ve huzur ilişkisinin güçlü olması o toplumun devamlılığının sağlanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu ilişkiyi güçlendiren faktörden biri ise bireylerin içinde yaşadıkları toplumu oluşturan kurallara uyum sağlamalarıdır. Şayet bireyler, içinde yaşadıkları toplumun kurallarına uyum sağlamaz ve kendi istedikleri gibi davranırlarsa orada düzenli bir toplum hayatının varlığından bahsedilemez. Dolayısı ile toplumda bireylerin sınırlarını belirleyen ve bu sınırları düzenleyen kurallar gereklidir. İlk çağlardan itibaren, bireylerin toplu yaşama geçmesiyle birlikte, toplumu ve insanların birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen birtakım kurallara ihtiyaç duyulmuştur (Burkay, 2008).

Bütün toplumlarda, yazılı ve yazısız kurallar bulunmaktadır. Bu kuralları ihlal edenler için belirlenmiş yaptırımlar uygulanmaktadır. Böylelikle kurallar koruma altına alınmaya, toplumsal güven ve adalet sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu noktada belirtmek gerekir ki, suç kavramı tüm toplumlarda tanımlanmış önemli bir sosyal olgudur; suçun nasıl tanımlandığı ve suça ilişkin yaptırımlar ise toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu bağlamda evrensel bir tanımlamaya ulaşmak güçtür (Gökulu, 2010). Çünkü suç, hukuki bir kavram/olgu olmakla birlikte özü itibarıyla toplumsal ve kültürelidir. Bu nedenle suçun nedeni, arka planı ve hangi eylemin suç olarak kabul edildiği zaman ve toplum değişkenlerine göre önemli derecede farklılık gösterebilmektedir (Cömert ve Sevim, 2017). Ancak yine de ortak bir uzlaşma olarak toplumun yararının önüne geçen eylemler ile toplumsal ve hukuksal düzeni bozan yasaklı davranışlar “suç” kavramı başlığı altında ele alınmaktadır. Bu kapsamda suç toplumun fertlerinin kabul ettiği iyi ve faydalı gelenek, örf ve adetlere karşı yapılmış bir tavır olarak da değerlendirilebilir (Bilgiç, 2014).

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları AD., Sosyal Çalışmacı, Adalet Bakanlığı, gknzdmr55@gmail.com, ORCID iD: 0009-0004-5934-8682

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu Canay, H. D. (2004). Kadın suçluluğu feminist bakış açısından kavramsal bir inceleme. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.*
- Akgün, R. (2017). Adam öldürme suçundan cezaevine giren kadınları suça götüren nedenler ve cezaevi sürecinin incelenmesi.
- Akgün, R. (2012). *Kadın hükümlülerin ceza infaz kurumlarında yaşadıkları sorunlar ve başa çıkma tarzlarının belirlenmesi: Eskişehir Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneği* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Balcioğlu, G. (2005). Suç ve Kadın Retrieved 30.05, 2023, from http://www.kriminoloji.com/Suc_ve_Kadin.Balcioğlu.htm
- Bilgiç, Ş. (2014). Mahkûmların Suç Algısı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8-17.
- Bugur, Ö. (2016). *Kadın mahkûmlarda psikopati ile suç tekrarı ve suç tipi (Şiddet içeren-şiddet içermeyen) arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Burkay, S. Suç Teorileri ve Suç Olgusu: Antalya Örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2008.
- BÜKER, H. (2011). Sosyal Bir Olgusu Olarak Tehdit Suçu ve Kriminolojik Yaklaşımlar. *İdarecinin Sesi Dergisi*, Eylül-Ekim:58-61.
- CTE (2023). www.cte.adalet.gov.tr (Erişim tarihi: 01.06.2023)
- Cömert, Ö., Sevim, Y (2017). Çocuk ve Suç İlişkinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29-40.
- Darcan, E. (2014, Ocak-Haziran). Kadın Mahkûmların Cezaevinden Çıktıktan Sonra Toplumsal Hayata Katılmada Yaşadıkları Zorluklar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (32), 87-111.
- Dızman, Z. Ş. (2019). Kadın Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 433-441.
- Ersen, H., İlnem, M. C., Havle, N., Yener, F., Karamustafaloğlu, N., & İpekçioğlu, D. (2011). Suç İşlemiş Kadınların Sosyodemografik Özellikleri, Anne-Baba Tutumları ve Öfke İfade Biçimlerinin Değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14(4).
- Gökulu, G (2010). Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 209-226.
- Güldoğan, E. (2010). Kadınları Suça İten Psikolojik Nedenler: Adam Öldürme Suçu İşlemiş Kadınlar Örneklemine Bir İnceleme (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gürtuna O. (2009). Cezaevinde Kadın Olmak ve Cezaevinin Kadın Bakış Açısıyla Sosyolojik Değerlendirmesi: Ankara Sincan Kadın Kapalı Cezaevi Örneği, *Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Haydaroğlu, İ. (2017). Kadın suçluluğunun bölgesel farklılığına yönelik bir alan araştırması: Mardin ve Antalya kapalı ceza infaz kurumu örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Hindistan Hükümeti (2011). Crime in India. New Delhi: National Crime Records Bureau, Government of India.
- Islam, A., Kazam, M., & Naz, M. (2021). Investigation of Implicit Dynamics of Crimes Committed by the Convicted Women in Punjab, Pakistan. *Pakistan Journal of Criminology*, 13(3)
- İçağasıoğlu Çoban, A., Akgün R. (2001, Ekim). Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Kadın Hükümlülerin Psikososyal Durumlarının Saptanması ve Sosyal Desteklerinin Belirlenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 22, Sayı 2*, 63-78.
- İçli, T., Ögün, A. (1988, Aralık). Sosyal Değişme Süreci İçinde Kadın Suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2*, 17-32.
- Kıran, H. (2012). *Adam öldürme suçundan ceza infaz kurumunda bulunan kadınların öfke tarzları, problem çözme becerileri ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişki* (Master's thesis, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kunt, V. Suç ve Çocuk. *Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2003.
- Mili, P. M. K., Perumal, R., & Cherian, N. S. (2015). Female criminality in India: Prevalence, causes

- and preventive measures 1. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 10(1), 65.
- Püllüm, E., Algün, C.Z. (2012). Kadın Mahkûmlarda Yaşam Kalitesi ve Dengenin Değerlendirilmesi. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 23(3), 119-124.
- Saruç, S. (2013). Kadın hükümlüler: cezaevi yaşantısı ve tahliye sonrası gereksinimler. *Doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.*
- Saruç, S. (2014). Türkiye'de Kadın Hükümlüler: Kadın Hükümlülerin Profili ve Suçluluğa Etki Eden Olguların Analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 61-88.
- Savcı, İ. (2004). Adını Kader Koyduk, Kadın Açık Cezaevinden Notlar. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Savcı, İ., (2004), Cezaevi İşyurtlarında Çalışan Hükümlüler; Bir Alan Araştırması, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Saygılı, S., Aliustaoğlu S. (2009). Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 23(1), 24-29.
- Soyaslan, D. (1998). Kriminoloji Suç ve Ceza Bilimleri. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Şentürk Dızman., Z. (2019). Kadın Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 90, Mart 2019, s. 433-441.
- Temurçin, K., Haydaroglu, İ. (2017). Kadın suçluluğu üzerine bir araştırma: Mardin ve Antalya kapalı cezaevleri örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 197-212.
- Terzi, S. (2007, Kahramanmaraş). Kadın Suçluluğu: Kahramanmaraş Örneği. T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. *Yüksek Lisans Tezi.*
- TÜİK (2023). Erişim adresi: www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi: 01.06.2023)
- Ünlü Sağdıç, E. (2019). *Problem Çözme Eğitimi Grup Yaşantısının Kadın Mahkûmların Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Wijkman, M., & Kleemans, E. (2019). Female offenders of human trafficking and sexual exploitation. *Crime, Law and Social Change*, 72, 53-72.
- Yağmur, M. (2005, Ankara). Kadın Suçluluğunu Meydana Getiren Sosyokültürel Etkenler, Çankırı Cezaevinde Bir Uygulama. *Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.*

BÖLÜM 7

BİR KADIN PSİKOLOĞUN YAKLAŞIMIYLA EVLİLİK UYUMU İLE EMPATİ DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK SİSTEMATİK BİR İNCELEME

Elif SEVİNÇ¹

GİRİŞ

Önem

Romantik ilişkilerin insan hayatının merkezinde olmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bireylerin romantik ilişkilerinden kişisel refah, fiziksel sağlık ve finansal süreklilik gibi büyük yararlar görmektedirler. Ancak bütün bunlar ilişki kalitesine göre değişkenlik göstermektedirler (Cherlin, 2010; Proulx, Helms and Buehler, 2007; Hughes and Waite, 2009; Cutrona, Russell, Burzette, Wesner and Bryant, 2011). Yüksek ilişki memnuniyetine sahip olmak ilişki memnuniyetinden daha az olan çiftlere göre psikolojik sağlıktan fizyolojik sağlığa kadar birçok avantaj sağlamaktadır (Kiecolt – Glaser and Newton, 2001). Tipik bir şekilde gerek uzun ilişki gerek evlilik olsun oluşabilecek sorunlar sağlık sorunlarını artırabilirken, evlilik içindeki mutluluk ise iyileştirici özellikler gösterebilmektedir (Kiecolt-Glaser and Wilson, 2017; Robles vd., 2014).

Evliliğin, aile kurmanın temel başlangıcı olan ve insan ilişkisinin en önemli bir yapı taşı olması dolayısıyla birçok araştırmacının dikkatini çekmektedir. Evliliğin insan hayatının büyük bir bölümünü oluşturması ve kişilerin ciddi kararlar almasıyla sonuçlanmasıyla araştırılmaya değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ihtiyaç sonucu açığa çıkan evliliğin yeni ihtiyaçlar açığa çıkartması da dikkate değer bir yöndür. Çünkü evlilik kişilerin psikolojik, biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını tatmin etmesi ve doyum noktasına ulaşmasını amaçlamaktadır. Ancak her çiftin birbirinden farklı olarak evlilikten beklentileri değişmekle birlikte bunun karşılama düzeyi de farklılık göstermektedir (Soylu ve Kağnıcı, 2015; akt. Adem-pira, 2020; Erbed vd., 2005).

¹ Uzman Evlilik ve Aile Danışmanı Bafra Devlet Hastanesi Psikolog,pskelifsevinnc1@gmail.com, ORCID iD: 0009-0005-0359-3133

Bu çalışmayla evlilik uyumu üzerindeki empatinin rolünün önemine vurgu yapılması amaçlandığından, Stephan ve Finlay'ın (1999) empatinin geliştirilebilen ve öğrenilebilen bir beceri olarak belirtmesi, çiftlerin evlilik uyumlarının artırılabilmesi amacıyla evlilik öncesi-sonrası çiftlere empatik becerilerini geliştirmelerine yönelik eğitimlerin etkin bir şekilde verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adempira, N. (2020). *Yetişkinlerde evlilik uyumu ile empatik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Akbıyık, E. (2022). *Evli bireylerdeki evlilik uyumu ile özgecilik ve empatik eğilim arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Alpay, A.Y. (2009). *Yakın ilişkilerde bağışlama: bağışlamanın; bağlanma, benlik saygısı, empati ve kıskançlık değişkenleri yönünden incelenmesi* (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi). Ankara.
- Barros, R. de S. N., Soares, A. B. and Hernandez, J. A. E.. (2019). Social skills, empathy, love, and satisfaction in the family life cycle. *Estudos De Psicologia (campinas)*, 36, e180032. <https://doi.org/10.1590/1982-0275201936e180032>
- Batson, C. D. Sager, K. Garst, E. Kang, M. Rubchinsky, K. And Dawson, K. (1997), Is empathy-induced helping due to selfother merging? *Journal Of Personality And Social Psychology*, 73, 495 509.
- Berlamont, L., Ceulemans, E., Carlier, C., Verhofstadt, L., Ickes, W., Hinnekens, C., and Sels, L. (2023). Couple similarity in empathic accuracy and relationship well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 41(6), 1301-1323. <https://doi.org/10.1177/02654075231206412> (Original work published 2024)
- Beştav, G. (2007). *Romantik ilişki doyumu ile cinsiyet, bağlanma stilleri, rasyonel olmayan inançlar ve aşka ilişkin tutumlar arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi). Ankara.
- Blasko, K. M. (2016). Love and mindreading: The role of empathic accuracy perceptions on relationship satisfaction (Doctoral dissertation).
- Boettcher RE. (1978), Interspousal empathy, marital satisfaction, and marriage counseling. *Journal of Social Service Research*. 1(1):105-13.
- Buluş, M., ve Bağcı, B. (2016). Evlilik doyumu: Aile yılmazlığı ve etkili iletişim becerilerinin rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 136-152.
- Busby DM, Christensen C, Crane DR, Larson J.H. (1995), A Revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and non distressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *J Marital Fam Ther*, 21:289-308.
- Celestino, F. J. (2021). *I understand, honey: perceived spousal empathy's moderating influence on the links between depression and marital satisfaction and marital satisfaction and physical health* (Master's thesis, Brigham Young University).
- Cherlin, AJ (2010). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki demografik eğilimler: 2000'lerde yapılan araştırmaların bir incelemesi. *Evlilik ve Aile Dergisi*, 72, 403-419
- Chung, M.-S. (2014). Pathways between attachment and marital satisfaction: The mediating roles of rumination, empathy, and forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 70, 246-251. doi:10.1016/j.paid.2014.06.032
- Cohen, S., Schulz, MS, Weiss, E., and Waldinger, RJ (2012). Gözlemcinin gözü: Empatik doğruluk ve algılanan empatik çabanın ilişki memnuniyetine bireysel ve ikili katkıları. *Aile Psikolojisi Dergisi*, 26, 236-245.
- Cömert, A., (2020). *İlişki doyumu ile empati, kıskançlık ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi). İstanbul.
- Cramer, D., Jowett, S. (2010). Perceived empathy, accurate empathy and relationship satisfaction in

- heterosexual couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(3), 327-349. <https://doi.org/10.1177%2F0265407509348384>
- Crenshaw, A. O. (2016). Effect of stress on empathic accuracy in romantic couples (Order No. 10193455). Available from ProQuest Dissertations and Theses Global. (1874575508). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/effect-stress-on-empathic-accuracy-romantic/docview/1874575508/se-2>
- Cutrona, CE, Russell, DW, Burzette, RG, Wesner, KA ve Bryant, CM (2011). Orta yaşta Afro-Amerikan çiftler arasındaki ilişki istikrarının tahmini. *Danışmanlık Psikolojisi Dergisi*, 79, 814-825.
- Dağlı, B. (2017). *Evlilik bireylerin evlilik uyumları ile denetim odakları ve empati eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nişantaşı Üniversitesi). İstanbul.
- Davis, M.H. G. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.
- Demir, D. (2016). *Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve kişilerarası problem çözme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi). İstanbul.
- Donahue M.C. (1997). Empathy: Putting yourself in another person's shoes. *Currenthealth*, 2, 24(3), 22-25.
- Dursunoğlu, C. (2021). *Evlilik uyumu ile empatik eğilim düzeyleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Emrahoğlu, E. F., (2021). *Bilinçli farkındalık, evlilikte bilinçli farkındalık, empati ve evlilikte problem çözmenin evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesi*. (Tıpta uzmanlık tezi). T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Dış kapı Yıldırım Beyazıt Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L. (2005). *Evlilik uyumu*. Düşünen Adam, 18(1), 39-47.
- Fincham, F. D. and Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 630-649.
- Franzoi, SL, Davis, MH ve Young, RD (1985). Özel benliğin etkileri Yakın ilişkilerde memnuniyet üzerine bilinç ve bakış açısı. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 48, 1584.
- Golburn, D. (2022). Empathy and spirituality : Can these constructs predict personal relationship stability?(Order No. 30473363). Available from ProQuest Dissertations and Theses Global. (2796787820). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/empathy-spirituality-can-these-constructs-predict/docview/2796787820/se-2>
- Güngör, H. C. ve İlhan, T. (2008). Evlilik uyumu ve mizah tarzları arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(13), 97-106.
- Hinneken, C., Vanhee, G., De Schryver, M., Ickes, W. and Verhofstadt, L. L. (2016). Empathic accuracy and observed demand behavior in couples. *Frontiers in psychology*, 7, 1370. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01370>
- Hittner, E. F., and Haase, C. M. (2021). Empathy in context: Socioeconomic status as a moderator of the link between empathic accuracy and well-being in married couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(5), 1633-1654. <https://doi.org/10.1177/0265407521990750> (Original work published 2021)
- Hughes, ME, and Waite, LJ (2009). Evlilik biyografisi ve orta yaşta sağlık. *Dergi Sağlık ve Sosyal Davranış*, 50, 344-358.
- Ickes, W., Stinson, L., Bissonnette, V., and Garcia, S. (1990). Doğalcı sosyal biliş: Karma cinsiyetli ikililerde empatik doğruluk. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 59, 730-742.
- Jain, A. (2024). Marital adjustment and emotional empathy in married couples. *International Journal For Multidisciplinary Research*.
- Karney, B. R. R. and Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34.
- Kázmierczak, M., Kielbratowska, B. and Karasiewicz, K. (2015). The other side of the mirror – the role of partner's empathy in transition to parenthood. *Health Psychology Report*, 3, 150-157.

- Kiecolt-Glaser, JK and Newton, TL (2001). Evlilik ve sağlık: Onun ve onun. *Psikolojik Bülten*, 127, 472–503. doi:10.1037/0033-2909.127.4.472
- Kiecolt-Glaser, JK ve Wilson, SJ (2017). Lovesick: Çiftlerin ilişkileri nasıl etkiler? sağlık. *Klinik Psikoloji Yıllık İncelemesi*, 13(1), 421–443.
- Kilpatrick SD, Bissonnette VL, Rusbult CE. (2002). Empathic accuracy and accommodative behavior among newly married couples. *Personal Relationships*. 9(4):369-93.
- Krauss, R. M., and Fussell, S. R. (1991). Constructing shared communicative environments. In L. B. Resnick, J. M. Levine, and S. D. Teasley (Eds.), *Perspectives on socially shared cognition* (pp. 172–200). *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/10096-008>
- Lada, A., and Kázmierczak, M. (2019). Negative arousability and relationship satisfaction: The mediating role of empathy.
- Le, B. M., Côté, S., Stellar, J., and Impett, E. A. (2020). The Distinct Effects of Empathic Accuracy for a Romantic Partner's Appraisal and Dominance Emotions. *Psychological Science*, 09567976 2090497. doi:10.1177/0956797620904975
- Li, L. (2017). Effects of couple's empathy on relationship satisfaction: adult romantic attachment as a mediator (Doctoral dissertation, Brandeis University).
- Long, EC ve Andrews, DW (1990). Evlilik uyumunun bir öngörücüsü olarak bakış açısı alma. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 59, 126-131.
- McDonald, J. E., Olson, J. R., Lanning, A. H., Goddard, H. W. and Marshall, J. P. (2017). Effects of religiosity, forgiveness, and spousal empathy on marital adjustment. *Marriage and Family Review*, 54(4), 393–416. <https://doi.org/10.1080/01494929.2017.1403992>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G. and the PRISMA Group. (2009). Reprint—preferred reporting items for systematic reviews and metaanalyses: *The PRISMA Statement*. *Physical Therapy*, 89(9), 873 880.
- Mostova, O., Stolarski, M. and Matthews, G. (2022). I love the way you love me: Responding to partner's love language preferences boosts satisfaction in romantic heterosexual couples. *PloS one*, 17(6), e0269429. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0269429>
- Osmanlı, B. S. (2023). *Evli bireylerin evlilik doyumu ile affetme ve kişilerarası bilinçli farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Sabahattin Zaim Üniversitesi). İstanbul.
- P Gaur, A Bhardwaj. (2015). Relationship between Empathy, Forgiveness and Marital Adjustment in Couples. *International Journal of Indian Psychology*, 3 (1), DOI: 10.25215/0301.142, DIP: 18.01.142/20150301
- Pavlenko, V. and Krasnikova, K. (2024). The interconnection between empathy and the quality of marital relations with different length of marriage. *visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Psychology*, (77). <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2024-77-05>
- Plopa, M., Kázmierczak, M. and Karasiewicz, K. (2016). The quality of parental relationships and dispositional empathy as predictors of satisfaction during the transition to marriage. *Journal of Family Studies*, 25(2), 170–183. <https://doi.org/10.1080/13229400.2016.1211550>
- Proulx, CM, Helms, HM and Buehler, C. (2007). Evlilik kalitesi ve kişisel refah: Bir meta-analiz. *Evlilik ve Aile Dergisi*, 69, 576-593.
- Reza, F. A., Sudirman, S. A. and Mubarak, M. (2021). Marriage Harmony: The role of empathy and forgiveness. *Jurnal Studia Insania*, 9(1), 32–50. <https://doi.org/10.18592/jsi.v9i1.4085>
- Robles, TF, Slatcher, RB, Trombello, JM ve McGinn, MM (2014). Evlilik kalitesi ve sağlık: Meta-analitik bir inceleme. *Psikolojik Bülten*, 140(1), 140–187 <https://doi.org/10.1037/a0031859>
- Rosen, N. O., Mooney, K. and Muise, A. (2016). Dyadic empathy predicts sexual and relationship well-being in couples transitioning to parenthood. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 43(6), 543–559. doi:10.1080/0092623x.2016.1208698
- Sardoğan, M. E. ve Karahan, T. F. (2005). Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 89-102.
- Schmidt, C. D. and Gelhert, N. C. (2016). Couples Therapy and Empathy. *The Family Journal*, 25(1), 23–30. doi:10.1177/1066480716678621

- Sened, H., Lavidor, M., Lazarus, G., Bar-Kalifa, E., Rafaeli, E. and Ickes, W. (2017). Empathic accuracy and relationship satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Family Psychology*, 31(6), 742.
- Shek, D. T. L. (1999). Marital quality and health of chinese couples: A longitudinal study. *Journal of Gender, Culture, and Health*, 4(2), 83-96.
- Simpson, JA, Ickes, W and Blackstone, T (1995). When the head protects the heart: Empathic Accuracy in dating relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 629-641
- Soylu, Y. ve Kağnıcı, D.Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 44-54.
- Stephan, W. G., Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social issues*, 55(4), 729-743.
- Şahin, Y. (2020). *Evlilikte empati ile evlilik doyumu ve affetme arasındaki ilişkide evlilik farkındalığının rolü: karma bir araştırma* (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi). İstanbul.
- Todić, I., Šakotić-kurbašija, J. and Trifunović-Marinković, B. (2022). The contribution of dyadic empathy to the perception of the relationship quality. *Psiholoska Istrazivanja*, 25(1), 21-35.
- Tutarel-Kışlak, Ş., ve Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(5), 1-7.
- Ulloa, E. C., Hammett, J. F., Meda, N. A. and Rubalcava, S. J. (2017). Empathy and romantic relationship quality among cohabitating couples: an actor-partner interdependence model. *Family journal (Alexandria, Va.)*, 25(3), 208–214. <https://doi.org/10.1177/1066480717710644>
- Ülken, H.Z. (1990). "Aile" Aile Yazıları 1, (Derleyenler: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çigdem, T.C. Basbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim serisi 5/1, Ankara.
- Whalen, E. J. (2017). *Understanding the relationship between attachment, empathy and life satisfaction* (Order No. 10277809). Available from ProQuest Dissertations and Theses Global. (1898694831). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/understanding-relationship-between-attachment/docview/1898694831/se-2>
- Wolkoff, S. R. (2014). Paternal empathy: A moderating effect on maternal mood and marital satisfaction in the transition to new parenthood. Adelphi University, School of Social Work.
- Wray, K. (2024). *Do Empathy and rumination mediate impacts of depression on relationship satisfaction?* (Doctoral dissertation, Regent University).
- Yılmaz, B. (2021). *Romantik ilişki doyumunun yordacıları olarak çocuklukta onaylamayan çevre, rasyonel olmayan inançlar ve empati düzeyi* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi).
- Zhan, S., Shrestha, S. and Zhong, N. (2022). Romantic relationship satisfaction and phubbing: The role of loneliness and empathy. *Frontiers in psychology*, 13, 967339. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.967339>